

Ugocsa vármegye településneveinek nyelvi változásai

A Debreceni Egyetem magyar nyelvészeti doktori képzésében a történelmi Magyarország legkisebb vármegyéjének helyneveivel foglalkozom a legkorábbi időktől napjainkig bezárólag. Ugocsa vármegye helyneveinek számítógépes adattári feldolgozásával egybekötve a névanyagot történeti-etimológiai helynévszótár formájában szerkesztem össze, a tanszék által kimunkált módszert követve. Eddig a megye korai ómagyar kori helyneveivel foglalkoztam: e nevek nyelvészeti-névtani leírása egyben megbízható alapot adott település- és népiségtörténeti következtetések levonására is. Ez pedig nagyban hozzájárul a kicsiny terület múltjának pontosabb megismeréséhez, amelynek változatos sokszínűsége a mai napig is megvan, mivel a szláv–magyar–román természetes nyelvhatár e téréget szeli át.

Mostani előadásomban a helyneveknek egy speciális részével foglalkozom, mégpedig a településnevekkel, azok rendszertani leírásával. Ebben a témában jelentős szintézisek születtek a tanszék munkatársai és mások munkája révén is, azonban ezek a feldolgozások a történelmi Magyarország más régióinak névrendszertani leírására fókuszáltak (I. TÓTH VALÉRIA, *Névrendszertani vizsgálatok a korai ómagyar korban. (Abaúj és Bars vármegye)*. Debrecen, 2001. PÓCZOS RITA, *Az Árpád-kori Borsod és Bodrog vármegye településneveinek nyelvészeti elemzése*. Debrecen, 2001. RÁCZ ANITA, *A régi Bihar vármegye településneveinek nyelvészeti vizsgálata*. Debrecen, 2005. stb.). Az említett munkákhoz kapcsolódóan dolgozatomban Ugocsa vármegye ómagyar kori településneveinek rendszertani vizsgálatát végzem el. Leírási keretként a HOFFMANN ISTVÁN (*Helynevek nyelvi elemzése*, Debrecen, 1993) által kidolgozott többszintű modellt használom: ennek megfelelően a nevek funkcionális-szemantikai, lexikális-morfológiai és keletkezéstörténeti elemzését végzem el. Ezt a vizsgálatot a korai ómagyar kori állapotvizsgálaton túl, ami a munka kiindulópontjául szolgál, kitágítom egészen napjainkig, azaz komplex változásvizsgálatot végzek. A vármegye településneveinek rendszervizsgálatában lehetőség adódik arra is, hogy eredményeimet a fent említett munkák tanulságaival egybevessem, s a feltehető különbségeket magyarázzam.

Ennek a vizsgálatnak a fontosságát abban látom, hogy az ugocsai korpusz a nyelvi jelenségeknek a tér- és időbeli lefolyását illető pontosabb tisztázásához járulhat hozzá. Ez nyilván összefüggést mutathat azzal is, hogy a vármegye a Kárpát-medence északkeleti határszélében található, ebből adódóan megtelepülése is későbbi időkre vezethető vissza, mint sok más megyéé. Ugocsa megye településneveinek a névrendszertani feldolgozása hozzájárulhat a névrendszertani változások általános természetének a jobb megismeréséhez is.